

La rajada (*Raja* sp. pl.) (ALDC, VIII, 1764. La rajada)

La *rajada* 17, 58, 73, 83, 117, 124, 150 és un 'peix de mar, de cos aplanat, amb aletes pectorals molt desenvolupades que li donen forma romboidal, cua llarga i prima amb espines'; es coneixen 14 espècies diferents a les quals corresponen en cat. una cinquantena de denominacions. El nom llatí era *RAIA*, origen del cast. *raya*, el fr. *raie*, l'it. *razza*, l'oc. *raia*; en cat., *raia* 58 apareix en Torra (1640), però, com ja insinuava Coromines (*DECat*), es tracta d'una incorporació en aquest diccionari del mot llat., pres de la informació de Palmireno, com si fos cat. (Veny, 1993 c: apèndix 2 núm. 195-196); per tant, cal rebutjar aquest mot i considerar que a partir del llat. *RAIA* s'hauria format un hipotètic **raja* (o **ratja*), com *MAIÖRE* > *major* (dial. *matjor*), amb l'addició del suf. *-ada* (< *-ATA*) que, segons el *DECat*, s'explicaria "per l'escotadura que divideix les seves aletes ventrals, donant així la impressió d'un participi d'un verb que signifiqués 'ratllada' o 'fesa'", però per a Duran (2007: 182) és rar que un tret anatòmic formi un nom i, per això, parteix d'una altra característica anatòmica: "la part comestible de les rajades és la massa muscular de les aletes pectorals, que conté un nombre molt elevat de radis cartilaginosa, presents en tota l'extensió de l'aleta pectoral i molt ostensiblement visibles quan la rajada ha estat escorxada com a preparació per a la venda en el mercat del peix" (Duran, 2007: 182); proposa aleshores el llat. *RADIATA* 'radiada, disposada en radis, proveïda de radis', que, usat inicialment com a adjectiu, apareixeria com a determinant de sintagmes com **bestina rajada*, **escrita rajada* o **clavellada rajada* amb selecció després de *rajada* esdevingut substantiu. Var.: *ra[jɔ]ada* 120, 149; *rejada* 123, *r[ejɔ]ada* 112, amb tancament de la vocal central per assimilació a la palatal següent; *ratjada*, per africació de la palatal (o, anteriorment a *rajada*, des de **raÿada*), *ratjada vera* 70; *ratxada* 145, 158, 163, amb apitxament; *rajada boca de rosa* 73, pel "color rosat de les dents de les fases juvenils d'algunes rajades", "Raja Asterias" (Duran, 2007: 190).

Clavellada és un der. de *clavell* 'clau' 77-79 (< **CLAVĒLLUM*, der. de *CLAVUS*), "perquè és tota plena com de tatxes" (= 'claus' [*DECat*]), "com un clau corbat cap enrere" (Duran, 2007: 206); classe: *clavell de moro llarg* 79.

Escrita (s. XIV) o *ascrita* 133, 135, 143, 145 (< *SCRIPTA*), dita així perquè "les nombroses taquetes negres o de

color fosc o bé les línies obscures sinuoses [...] poden ser vistes com a signes d'escriptura" (Duran, 2007: 189); recordem la *mata escrita*, varietat de *Pistacia*, pròpia de Randa (Mallorca), caracteritzada per les ratlles de les seves fulles que semblen lletres orientals d'origen miraculós relacionades amb Ramon Llull durant la seva estada en aquella muntanya (*DCVB*). Altres noms més locals pertanyents a diverses espècies: *càvec* 131, per comparació del musell llarg amb l'eina agrícola triangular; el mot s'hauria format sobre *cavar* (< *CAVARE*), però, més que amb el suf. *-ec*, com a deverbial de **cavegar* (cf. *caveguet*, *cavegada*, *caveguell*).

Morell 133 basa el seu nom, seguit de dim., en la seva coloració fosca; per a uns, comparada amb la de la *móra* (< *MÖRA*) (*DCVB*, *DECat*); per a nosaltres, tenint en compte sinònims com l'it. dial. *moro*, *mora* (*Mauro*, nom de persona, 'habitant de Mauritània; obscur de pell'; cf. Tagliavini, 1982, de Felice, 1982), l'oc. *maurèl* 'negrós' (Alibert), el patrònim cat. *Morell* (cf. Moll, 1982) i els nombrosos *m[ɔ]ro* catalans, amb el sema 'de pell fosca' (aplicat a caragol, blat, paret dels baixos de la xemeneia, *DCVB*), sembla que podria pensar-se en un der. de *MAURUS* 'moro'.

Milar 188 és una var. val. de *milà* (< llat. vg. **MILANUS*, der. de **MILUS* < cl. *MILŪS*), amb bategant analògica (cf. *cólzer*), que deu el nom a una comparació amb el vol d'aquest ocell de presa i que correspon a l'espècie *Myliobatis aquila*.

Quant a *bonjesús* 70, 77 (< *Bon Jesús* 'Jesucrist'), atès que "la forma ogival de l'aleta cefàlica de *Pteromylaeus bovinus* ha estat comparada amb una mitra episcopal" (cf. it. *pesce vescovo*), seria "una expressió rotundament hiperbòlica, que ha volgut emfatitzar l'aspecte episcopal d'aquest peix fins al punt de referir-lo al cap de dalt de tot de l'autoritat eclesiàstica" (Duran, 2007: 223). Pensem si la motivació seria cromàtica, basada en el color morat de la vestidura de prelats superiors (cf. *bisbe*).

Després d'una mirada geolingüística, destaca *rajada* com a significant més estès, per tots els dialectes, tret de l'alg.; seguit de *clavellada*, usat en bal., central i ross., mentre que *escrita* se centra en el tort., i *càvec*, *bonjesús*, *morell* i *milar* tenen caràcter més local.

Són mots normatius *rajada* i *clavellada*, des del *DOrt*, 1917; *escrita*, *milà* i *morell*, des del *DG₁*, 1932; *clavell*, des del *DIEC₁*, 1995.